

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
SIGNIS RELATIONUM NOMINALIUM
IN LINGUA FENNICA.

CUJUS PARTEM QUINTAM,
CONS. AMPL. FACULT. PHILOS. ABOËNS.

In Auditorio Phil. die XV Martii MDCCCXVII.

h. p. m. f.

P. P.

MAG. GUSTAVUS RENVALL,

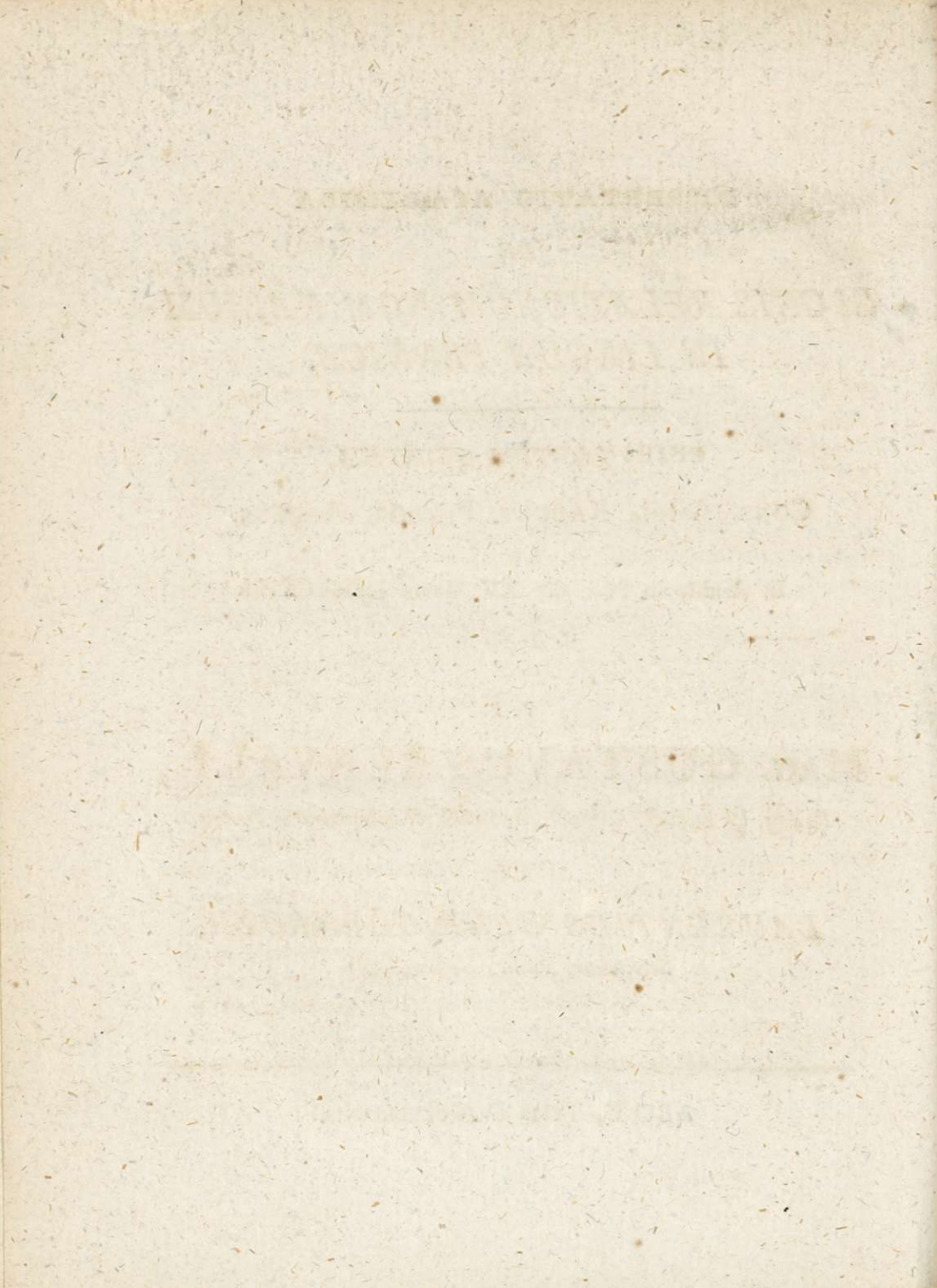
Pædag. & Didact. Adjunct, nec non Lector Seminarii Pædag.

ET

LAURENTIUS HENR. TÖRNROTH,

Stipendiar. Public. Satakundensis.

ABOË, TYPIS FRENCKELLIANIS.

6. *Uári limes, finis, locus extremus* (maan áári), unde *ááressá & ááressá* in loco ad finem. *ááresse & ááreen* in loco, *áárellá & áárestá* ex loco finitimo i. e. *juxta, apud, ad, prope; vid, nárintill, nárauid, bos, nárisfrán. Cfr. ohi, siivu, &c.*

7. *Ulb* aliis *úli* Nominativi *tois* ala l. ali oppositi, *id quod supra est, partem, locum l. relationem superiorem, das Oben* denotantes, (*úlb-járwí, úli-páá*), ex quibus formati sunt *Calus úlbs* aliis *úles* (*úlbśá l. úlesá*) in locum superiorem i. e. *sursum, uppför, uppát*, nec non *úlle* in locum, *úllá* in loco & *úllá* ex loco (contr. ab *úlessá, úlessá úleltá?*), qui non nisi de amictu corporis hodie dici solent e. c. *ota jalku úlles, píáá úllás, riisu úllás* 28).

I

8. *Umpári*

28) Ex mutua oppositione vocabulorum *úlb* l. *úli* & *ala* l. ali concludimus, illa ex origine sæpius quam hodie usitata fuisse de relatione quacumque superiori pro Latin. *super, supra*, ita ut *fatón úllá super teđo, huoneen úllá super domum* et. s. p. significarint: vocabula vero *pááśśá & pááśśe* (vide infra *páá*) usum illorum (ex imitatione Svecorum *pá?*) ita sensim imminuisse vel præclusisse, ut hodie non nisi de vestimentis adhibeantur. Peculiaris de cetero est usus Possessivi *úlbón* aliis *úlen*, qui non solum Adverbium *nimis, nimium* involvit e. c. *úlbón l. úlen paljo*, propr. *nimii multum* i. e. *nimis, úlbón l. úlen pieni nimii subtilis*; sed ad verba *antaa & fatsoa* etiam adjungi solet: *antaa úlbón l. úlen*, propr. *nimum reddere, i. e. rejicere, relinquere* nec

8. *Ũmpári circuitus, quod circa est, locus l. relatio circumdans, das umber:* unde *ŭmpárilá* in loco circumdante, *ŭmpárilie* in locum & *ŭmpárilá* ex loco circumquid i. e. *circa, omkring (omkring) ifrán, von umber.*

9. *Hama Nominat. inusit. quod valde remotum est, unde relatio remotior hamaan: firkfoon l. firkolle, ad l. in templum (etsi) longe remotum i. e. usque in l. ad, ánda till, ánda inuti, hamasta firkosta l. firkolta, ex templo (de chez) remotissimo, usque ex, ánda ifrán l. ur, hamakfi fuolon wuodekfi usque in annum mortis. Differt vero hama ab. aeti & saakfa in eo, quod illud Adjective, de ipso loco remoto, hæc vero de Subjecto locum remotum occupante dicuntur.*

10. *Hántá cauda animalium, unde hánnáfa in loco ad caudam hántáan in. locum ad caudam, i. e. pone, post; efter, bakom.*

11. *Jálfi vestigium, locus pone quid, ubi vestigia ambulantis, unde relationes posteriores jálféen aliis jálfiiin (Huc.) in vestigium i. e. vel pone, post; efter, bakefter, bakom, vel secundum, ad modum; i. spåren, utmed, efter, enligt: item jáliisfa, jáliisfa l. jáljisfa in loco posteriori, jáliisfa, jálilta ex loco, jálisse in locum pone quid, i. e. pone, post, bakom, bakifrån, på ryggen; sed játti jáliisfa aliis jáljisse lemna i spåren i. e. quær, tuli. jálféen (contr. a jáljelleen.*

non vomere; öfvergifva, kasta upp: item katsoa ulón, nimium l. superfluum censere, vilipendere, förakta, öfverse.

jäljelleen l. jäljellensä) venit in vestigium suum i. e. revenit, åter. cfr. perä.

12. Kauka quod longe abest, das Entfernte, unde eli Kauwan (Poslesl.) vixit tempus diu durans, i. e. diu, länge, nec non kaukana minušta in loco a me remoto, kaukaa ex loco, kauwas minušta (kauwasa) in locum i. e. procul, longe; långt bort, långtifrån.

13. Kauši ambitus, omgång, quod ambit, unde sen kautta (facto) ejus ambitu, med omgång af i. e. per, genom, medelst.

14. Kansa populus, societas hominum, comitatus, sällskap, följe: unde relatio socialis on minun kansani aliis kansanani (Qualit.) est societas mea, mitt sällskap, i. e. mecum, Jumala on kansamme Deus est comes noster i. e. nobiscum, tule kansani (in locum) veni mecum. Observandum vero est, hocce vocabulum a Fennis, plerisque quidem, ope & simplicis (kansa non kanssa) pronuntiari, geminatum vero & eidem a paucissimis tribui (kanssa), ferre ac si contractum censeant a kansassa l. kansana in societate. Quod autem & l. ß in scriptis prævalere solet, eo ex capite putamus, ut Præpositio kansa Nb. unicum in lingua Fennorum vocabulum, in quo occurrunt nß collata) a Nomine kansa quæ duo auctoribus Fennorum diversa, nobis vero identica, diverse nec scribenda nec pronuntianda, visa sunt) aliquantulum differat.

15. Kohta quod e regione est, versus quem tendit, a quacumque sit parte l. latere (cfr. mašta): adhibetur vero & de tempore mox affuturo e. c. tuli kohta aliis kohdas-tansa

tanſa (Ablat.) venit (ex) *adverſo*, *propinquo tempore* i. e. *mox*, *genaſt*, *ſtrax*, & de loco l. relatione adverſa e. c. *on minun kohtani erga me poſitus*, *e regione mibi*, tuli minua kohtaan (Allat.) aliis minun kohtaan in locum mihi adverſum, item kohdalla in loco, kohdalle in locum, kohdalla ex loco i. e. *verſus*, *erga*, *emot*, *ât*. Nb. vocabulum kohden (ſynon. cum pään, kääſin, quæ Caſus ſunt Adverbiales Nominum päd, kääſi) adhiberi ſolet plerumque de phyſico in loco ſitu vel in locum motu externo, kohtaan vero & de phyſico & morali e. c. lenſi minua kohden, ſed hūwä minua kohtaan. De vocabulo autem kohden ulterius infra.

16. Kälki *latus animalium*, locus l. relatio ad *latus* l. *juxta rem* quamcumque, unde käljeſſe & kälkeen in locum, käljeſſä & käljeſä in loco, käljelä & käljeſtä ex loco laterali i. e. *juxta*, *ad*, *apud*; *vid*, *bredevid*, *invid*, *bos*.

17. Kera Nominat. inuſitat. unde Caſus Savonibus noti keraſſe in locum & keraſſa in loco, ejusdem fere ſignificationis atque Inferiorum känſa i. e. *cum*, *unacum*; *med*, *tillika med*, *jemte*.

18. Keſki *quod in medio eſt*, pars l. *locus medius*, unde relationes mediæ keſkeſſe & keſkeen in locum, keſkeſſä in loco & keſkeſtä ex loco medio i. e. *midtuti*, *midtifrän*.

19. Luo Nominat. inuſit. ſynonym. cum tūſö, *quod prope eſt*, unde luona in loco, luofſi in locum prope ſitum i. e. *apud*, *ad*; *till*, *vid*, *bos*. (Cfr. tūſö).

20. Liſi fere ſynonym. cum luo, lähi & tūſö, unde liſeſſä in loco proximo, liſeſſe in locum i. e. *apud*, *ad*, *prope*; *närintill*, *vid*, *bos*.

21. Käſi

21. *Lähi* (*lähi-maa*) aliis *lähe*, *lähes*, *lähet*, *synon. cum* *lifi*, *luo*, *täfsö*; unde relationes propiores: *läsnä* Savon. *lässä* (contr. a *lähesnä?*), *lähesä*, *lähessä* in loco propiori, *lähelle*, *läheeseen* in locum, *läheltä*, *lähestä* contract. *lästä* ex loco proximo i. e. *ad*, *apud*, *prope*, *juxta*: *vid*, *hos*, *till*, *von der Nähe*.

22. *Läpi* *foramen*, *apertura perforata*, unde *lääpi* *läpi* i. *läpitse* (vide supra pag. 13 not.) *permeando it*, *permeat* i. e. *transverse*, *per*; *tuertigenom*, *genom*.

23. *Parras margo rei cujusdam latioris*, *ripa amnis*, *locus ad marginem propior*; unde *partaalla* in loco propiori, *partaalle* in locum, *partaalta* ex loco, i. e. *ad*, *prope*, *apud*, *juxta*; *närintill*, *invid*, *hos*, *vid*, *till*, *närifrån*, *von der Nähe*, cfr. *ääri*.

24. *Puoli dimidium*, *pars dimidia*, *pars altera alteri opposita*, *latus opppositum*, *locus adversus*, unde *puoleen* & *puolelle* in locum, *puolessa* & *puolella* (contr. *puolla*) in loco, *puolesta* & *puolelta* (contr. *puolta*) ex loco i. e. *versus*, *exadverso*; *ät*, *till*, *ifrån det håll*; *nach*, *gen*, *in*, *von der Gegend*; nec non *hän on minun puolestani* i. *puolestani a parte mea*, *loco mei*, *pro me*; *i mitt ställe*, *å mina vågnar*, *för mig*.

25. *Perä pars posterior*, *locus qui pone est*; unde relationes posteriores: *perään* in locum, *perässä* in loco, & *perästä* ex loco postremo i. e. *vel pone*, *post*; *efter*, *efteråt*, *bakom*, *bakifrån* (*von hinten*), *vel secundum*, *juxta*; *enligt*, *ätmed*, cfr. *jälki*.

26. *Pää caput*, *finis*; *busvud*, *ände*, unde *pars rei ere-*
de

Etæ superior ubi caput hominis, *locus supra quid.* et hinc relationes superiores pãsse & pãshãn in locum superiorem, pãssã & pãssã in loco, pãssã & pãssã ex loco superno, i. e. *superne, super, supra; uppå, pã, ofvanpã, ofvanifrån (von oben)*: qui vero Casus Exteriores (pãsse, pãssã, pãssã) ab Interioribus (pãshãn, pãssã, pãssã) in eo differunt, quod illi situm quemcumque superiorem, extra rem positum, hi vero relationem superiorem, rei adhærentem & cum ea conjunctam denotant e. c. puun pãsse & pãshãn, fimi on faton pãssã, sed lintu on seipdãn pãssã. Ex significatione vocis pãä originaria & primitiva de cetero patet, Casus ejusdem, non nisi de relationibus superioribus rei erectæ, altioris, oblongæ proprie dici posse e. c. faton pãssã, puun pãshãn &c. non vero niitun pãsse l. peston pãssã sed niitulle, pestolla. Casus vero Adverb. pãin idem valet ac fohden e. c. Turkua pãin *capite versus Aboam directo* i. e. *versus, åt, mot, Germ. gen, nach.*

27. *Reuna vide* (synon. phi, Tãlki wieri, parras, unde reunasse, reunassa, reunasta l. reunalta.

28. *Minta pectus, locus ad mammas utrinque, unde relationes laterales rinnasse in locum, rinnassa in loco, rinnalta ex loco ad latus, i. e. juxta, bredvid, von neben.*

29. *Sefa mixtura, unde sessaan in mixturam, seasa in mixtura, seasta ex mixtura i. e. mixtim; i, uti, ur blandningen, inuti, ibland, ur.*

30. *Sia locus rei proprius, cui res incumbit, ställe, stad, badd, unde siaan l. siahan & sialle in locum cujus, siassa & siassa in loco, i. e. pro, propter, i stället för, för, å ens vägnar. Germ. für.*

31. *Simu*

31. *Simu aliis* *fiu vide synom. wieri, kũlfi, reuna,*
shi, unde siwulle, siwulla, siwulta.

32. *Sisã quod intra est, locus interior, das innen, un-*
de relationes interiores: sisãlle & sisãân in locum interio-
rem, sisãlå & sisãsã in loco, sisãltã & sisãstã ex loco,
i. e. in, intra; uti, i, inuti, inifrån (von Innen).

33. *Tasã (opposit. rã Esi) quod pone est, locus posti-*
cus, das hinten, unde relationes posteriores tasãna in loco,
tasãa ex loco, nec non tasã Nominat. aliis taan Possess.
aliis taãssi Qualific. in locum, i. e. pone, post; bakom, bak-
till, bakester, bakifrån: item taas (taasa) in locum,
Adverbialiter usitatum e. c. tulen taas huomena, veniam
cras in locum pone relictum, i. e. veniam iterum, denuo, a-
ter, ånyo.

34. *Tũfõ (synom. lifi, lãhi, luo) quod prope est, locus*
proximus, die N. b, unde relationes propiores: tũfõnã in
loco, tũfõã ex loco, nec non tũfõ Nominat. aliis tũ-õn, i.
tũwõn Possess. in locum i. e. ad, apud, prope, juxta; till-
vid, hos, nãrifrån (chez, de chez).

35. *Waihe vide synom. wãli.*

36. *Wastã quod contrarium, oppositum a facie est, lo-*
cus obuius, unde relationes oppositæ se on minun wastani
adversus mibi, contra me, nec non wastaan in locum op-
positum, wastasã in loco, wastasta ex loco i. e. contra, ad-
versus, Germ. wider, emot, mot (cfr. fõhta erga, Germ.
gegen). Casus Adverb. wastoin e contrario.

37. *Wuo flumen aquæ, fluxus progressivus, inde pro-*
gressus:

gressus in genere, ideoque sen wuolssi ad ejus progressum, ejus promovendi gratia, ob illud, propterea, ob, propter; för, fördenskull, i anseende till.

39. Wäli nec non synonym. waihe, quod inter res quasnam alias est. locus inter duo: unde wälisse, wällin & waiheelle in locum medium, wälillä, wälissä & waiheella in loco, wäliltä, wälistä & waiheelta ex loco i. e. inter, emellan, mellan, mellanifrån. Antaa wälää gifva emellan, i mellangift.

39. Wieri vide synon. siuru, kiksi, rinta, ääri, ohe, parras, reuna; unde wiereße & wiereen in locum, wiereßä & wiereä in loco, wiereßtä & wierestä ex loco.

40. Vocabula ulterius asti, saakka & paitsi peculiariora in eo sunt, quod alii eorum Casus in ore Fennorum haud occurrunt, i. e. indeclinabili gaudent forma, quamque igitur triadem vocabulorum ejusdem esse indolis ac Nomina alia indeclinabilia, Fennis frequentia (auki, haki, poikki, rikki, irti &c. &c.) censemus. Est autem asti cognatum cum Verbo astun, gradior, ingredior cum Allativo, egredior cum Ablativo, æque ac synonym. saakka (Inferioribus passim usitatum) facile derivatur a Verbo saan, saada, capio, accipio, pertingo, hinna till, unde asti & saakka idem fere valent ac Gerundia astuin & saaden (quo revera utuntur alii pro saakka) e. c. kiksi kirkkoon asti l. saakka, quasi kirkkoon astuin l. saaden perrexit ingressurus in l. pertactus (in) templum i. e. usque in, ända in uti: kirkkollen asti l. saakka usque ad, ända till: kirkolta asti l. saakka tussut a templo egressus venit i. e. usque a, ändaifrån: kaupunkista asti l. saakka usque ex, ända ur. — Paitsi vero absentiam rei involvit, i. e. experts, sine; utan, förutan

föbrutan (cfr. *Ilman*) e. c. *paitsi rahaansa* Quantit. aliis *ra-*
hata Defect. aliis *raha*ansa Abl. *expers pecuniæ suæ*.

41. Vocabula denique *tähden*, *föhden*, *warten*, *was-*
ten, *müßden*, qua originem, Casus Infinitivi Adverbi-
ales (Gerundia) videntur 29), vel contracti a *tähde-*
K *ten*

29) Quod ut melius intelligatur, observandum sit, Infiniti-
vum Fennorum quattuor recipere flexiones, quas tam
ex similitudine formæ & construendi modo, quam ex vi
vel significatione illis propria, Casus Infinitivi (Ge-
rundia) appellandos censemus. e. c. Verborum *sano*n
dico, & *was*taan *respondeo* hi sunt Casus Infinitivi:

1. Quantitativus *sano*a, *was*tata *dicere*, *respondere* in ge-
nere.
2. Locativus *sano*isa, *was*tatesa (cum Suffixo Pronomi-
nali *sano*isani, *was*tatesani) *in dicendo*, *responden-*
do (*dum dico*, *respondeo*; *medan*, *under det*).
3. Qualificativus I. Factivus, *sano*a^{ss}i *was*tata^{ss}i (*sano*a^{ss}
seni, *was*tata^{ss}*seni*) *dicendi*, *respondendi gratia* (*ut*
dicam, *respondeam*; *för att*, *till att*, *på det*).
4. Adverbialis *sano*in I. *sano*oden, *was*taten *dicendo*, *re-*
spondendo Gerund. Ablat. cujus loco Latini sæpe
(Fenni numquam) adhibent Præsens Participii: e. c.
Dux hortabatur milites, *dicendo* I. *dicens*:

Vocabula vero *sano*ja, *was*taja (propr. *dictor*,
*respon*sor), *sano*minen, *was*taminen *dictio*, *respon*sio,
nec non *sano*ma, *was*tama *dictum*, *respon*sus No-
mina sunt Substantiva, eadem ratione inter sese diffe-
rentia ac Latin. *actor*, *actio* & *actum* (Subst.). Quo-

ten, warrotén, wastaten, kōhdaten, mūōtūm l. mūōtūden
 (quæ Gerundia sunt Verborum tāhtāān -hōdā observare,
intueri, respicere, wartoon -rrota expectare, *animadvertere,*
respicere, wastaan -stata ab oppositis stare partibus, *se oppo-*
nere, excipere, unde excipere verba, *respondere*, kōhtaan
 -hōdā e regione cui esse, *versus quem tendere*, ohviam ire,
 occurrere, mūōdūn mūōtūā flectere *se ad quid, ad formam,*
cujus se componere, περὶ ω), vel ex Verbis hodie inusitatis,
 alius Conjugationis, sed ejusdem significationis derivandi:
 unde sen tahden proprie *respicendo id, ejus causa, ob l.*
propter id: sitā warten *expectando l. observando id, ejus re-*
spectu, propter id: sitā wasten *ei se opponendo, id excipien-*
do, adversus l. contra id, item propter id: sitā mūōden *fle-*
ctendo se ad id, juxta l. secundum id. — Hanc vero deri-
 vationem genio linguæ vernaculæ haud repugnare, vel in-
 de apparet, quod Fenni Gerundiis Verborum aliorum eodem
 fere modo, loco Præpositionum utuntur e.c. nāhdā videre,
 unde kansen nāhdē *vidente populo, hānen nāhtensā vidente*
illo i. e. coram, præ, infôr: item seurata sequi sitā seura-
 ten *sequendo id, juxta l. secundum id:* saada consequi, siiben
 saaden *consequendo (in) id, usque ad id:* ruweta incipere,
 siitā ruweten *incipiendo ab illa re, ex eo, inde, derivār.*

Patet

rum vero Substantivorum Casus haud raro pro Latin.
 Participiis (Gerundiis) & Supinis (quæ ipsa non sunt
 nisi Casus Nominis Verbalis, cfr. BRÖDER l. c. cap. XI.
 & DAHL Gramm. Lat. pag. 53), per Enallagen l. An-
 timeriam Fennis peculiarem adhibentur e.c. asia on sano
 mifesä propr. *res est in dictione pro dicenda l. necesse*
est dicatur, tuli sanomaan propr. *venit (in) dictum* (Su-
 pin.), on sanomasä propr. *est in dicto pro ut dicat,*
 tuli sanomasta *redit dictu* Supin. &c.

Patet igitur ex allatis, quomodo Fenni ope Casuum Nominalium (Gerundiorum) Præpositiones linguarum exterarum exprimere & possint & soleant: patet vero simul ratio, cur in Grammatica & Lexico Fennico construendo hujus generis vocabula in classem Nominum sint referenda, modo simul exponatur, quanam eorum & quomodo Præpositiones exteras involvant vel his respondeant.

III. De usu Præpositionum Linguae Fennicae.

Allata nomen tangunt & naturam Vocabulorum Fennicorum etymologicam, quæ apud Grammaticos Præpositiones appellari solent: jam ad usum eorum examinandum progrediemur. Ex disputatis autem facile colligitur, relationes Nominum varias, quas exteri ope Præpositionum plerumque denotant, a Fennis duplici ratione exprimi, vel ope Casuum Nominalium, vel periphrastice ope Nominum aliorum, vim Præpositionis l. relationis involventium. Unde igitur ea exoritur, in praxi accurate observanda regula, ut Casibus nostris ad relationes Nominales designandas (i. e. loco Præpositionum) probe & apte utamur, neque ex servili exterorum imitatione, Præpositiones, ubi iis non est opus, neglecto idiomatis nostri genio, affectemus. Qui autem nostratium Casus ubi relationibus exprimendis haud sufficient, immo majoris interdum emphaseos & perpiscuitatis causa, Nomina quidem alia, relationes reddendas circumloquendo exponantia adhibeamus, sed scite & salva cujusque significatione propria. In qua vero re, ut decet, curanda, necesse est diligenter perpendamus, quot & quasnam relationes

tiones quisque Casuum nostrorum exprimat, & quænam-
cujusque addendi vocabuli sit vis & significatio primaria.
In Præpositionibus autem exteris Fennice vertendis dili-
gentiam maximam in eo impendamus, ut sensus & rela-
tio cujusque loci varia magis quam ipsa vocabula verten-
da a nobis servantur. Ut enim haud pauci Casuum no-
strorum plures involvunt relationes, ita Præpositiones ex-
teræ per plurimæ duas haud raro vel plures varias variis
in locis exhibent relationes, & una contra eademque re-
latio duabus vel tribus diversis Præpositionibus designari
solet. Unde igitur colligitur, Præpositionem quandam ex-
teram non uno semper modo in lingua nostra reddi,
sed pro varietate relationis jam ope Casus cujusdam
Nominalis, jam periphrastice exhiberi debere 30). Quæ
quidem cura nostratibus tanto magis est necessaria, quan-
to genius linguæ Fennicæ natus, ex perversa idioma-
tum

- 30) "Von den Præpositionen gilt dasselbe, was -- über den
Casus bemerkt worden ist. Die mannigfaltigen Ver-
hältnisse dieser Art sind in den verschiednen Spra-
chen, bei verschiedner Ansicht der Ähnlichkeit und
Unähnlichkeit, auf verschiedene Weite entweder un-
ter Einem Zeichen verbunden, oder durch einzelne
Zeichen ausgedrückt worden," VATER, *Hebr. Sprachl.*
pag. 447, cfr. supra pag. 24 not.

Memoriæ vero nostratium id præcipue mandatum
voluimus, ut Præpositionum Svecanarum *för* & *på* (in
quibus vertendis sæpissime peccare solent Fenni) nec
non *till* & *med* significationes multifarias probe obser-
vent discernantque, nec eas per *edes* I, *edestå*, *påålle*
I, *påållå*, *tillå* & *fånså* reddant, nisi mutuam significa-
tionem omnino synonymam deprehenderint,